BRAHMA-VAIVARTA-PURÁNI

SPECIMEN.

TEXTUM E CODICE MANUSCRIPTO

BIBLIOTHECAE REGIAE BEROLINENSIS

EDIDIT

INTERPRETATIONEM LATINAM ADIECIT

ET

COMMENTATIONEM MYTHOLOGICAM ET CRITICAM

PRAEMISIT

ADOLPHUS FRIDERICUS STENZLER.

BEROLINI

EX OFFICINA ACADEMICA

MDCCCXXIX.

APUD FERDINANDUM DÜMMLER.

FRANCISCO BOPP

PRAECEPTORI

DISCIPULI PIETAS.

Quae adhuc prodierunt ex prelis Europaeis sive integra carmina Indica sive singula maiorum carminum episodia, omnia fere ita sunt comparata, ut vel eum, qui minime curat, quantum valeant ad dilucidandas res philosophicas et mythologicas, mira sua venustate et sublimitate non possint non allicere. Quibus quanquam longe inferiora sunt poemata illa, Purânorum nomine notata, maximam partem res mythologicas et historicas tractantia, tamen, utpote primarii mythologiae indicae serioris fontes, perscrutatione diligentiore haud sunt indigna. Ex his cum adhuc nihil fere publici iuris factum sit, haud alienum videbatur tradere hominibus literarum indicarum studiosis Brahma-Vaivarta-Purâni particulam. In animo erat, enarrare hoc Purâno duce integram de Krishno ac Râdha fabulam, quippe quae prae ceteris digna mihi videretur, in quam diligentius inquiratur. Desiderabam autem tres priores huius Purâni sectiones, quae, quod ex Hamiltonii catalogo coniicere licet, maximi sunt momenti

ad illustrandas res permultas, alioquin obscuriores. Huc accedebat, quod loci haud pauci aliorum codicum collationem requirere videbantur; qua re motus, nunc speciminis caussa edere malui duo capita, enarrantia cum septem oceanorum originem, tum caussam, cur Krishnus una cum Râdha in terram descenderit; in posterum, si non improbent viri docti, ubi plurium codicum conferendorum facultas fuerit, propositum peracturus.

De Brahma-Vaivarta-Purâno in universum pauca tantum habemus dicenda. Nam codex MStus Bibliothecae Regiae Berolinensis, ex quo sequentia duo capita transscripsimus, nil continet, nisi sectionem huius Purâni quartam, श्रीकृष्णजन्मखण्डम्, seu *de natalibus Krishni* inscriptam, divisamque in centum et triginta duo capita (*), quorum penultimum, quod अनुक्रमणिकम् inscribitur, totius Purâni summam breviter repetit. Quae ex hoc capite, collato prospectu, quem Hamiltonius exhibet in catalogo suo pag. 36. et seqq. sub numero VIII. (108.) codicum bengalicis literis scriptorum, coniicere licet, haec fere sunt.

Narratur totum hoc Purânum a Sûto (सूत), auscultante Saunaco (शौनक), dicitque Sûtus, audisse se haec

(*) Valde igitur mutilatus videtur codex Parisiensis, cuius sectio quarta non nisi viginti quattuor continet capita. Cfr. Hamiltonii catalogum.

omnia ab ipso Vyâso. Inducit vero Sûtus Nârâdum et Nârâyanum colloquentes ab initio sectionis secundae usque ad caput centesimum vigesimum nonum sectionis quartae. De sectionibus tribus prioribus haud multo plura dicere possumus, quam quae habet Hamiltonius: nam caput illud anukramanicum brevius scriptum est, quam ex quo totum argumentum continuo ordine referre valeamus. Sectionis quartae capite primo Nâradus his fere verbis alloquitur Nârâyanum: „Iam antea narrata est „sectio de Brahmane, ब्रह्मखण्डम्; tum ipse a te audivi „sectionem de Natura प्रकृतिखण्डम्, et sectionem de „Ganêso गणपतिखण्डम्. Nunc vero narrare velis prae-„stantissimam illam sectionem de natalibus Krishni श्री-„कृष्णजन्मखण्डम्, quae liberat hominem ab omnibus cor-„poris et animi morbis, redditque eum sapientem, Ha-„ris cultorem, beatum." Cui respondet Nârâyanus, verbis amplificans praestantiam huius sectionis, hymnoque celebrans et ipsum Vishnuem, et eius cultores, Vaishnavos; quo finito, in capite secundo et tertio, iisdem, quae nos exhibuimus, narrat caussam descensus Krishni ac Râdhae in terram. Poetam addictam fuisse Vaishnavorum partibus, perspicuum est cum ex hymno illo, cap. 1., tum ex capite quarto, ubi narratur, Terram, onere pressam, precibus adisse Brahmanem, qui onus auferret. Cui quaerenti, quorum hominum pondere vexata sit, Terra respondet, cum alios multos impios

ingratosque nominans, quorum pondus gravius sit, quam quod ferri possit, tum eos praecipue qui Krishnum non venerentur, eiusque cultores contemnant.

De singulorum Deorum ex summo numine origine disputatum esse videtur in prioribus sectionibus: nam sectio quarta, quod valde dolemus, nihil de hac re narrat. Attamen haud plane inutile erit, brevi comprehendere, quae de singulis deis invenimus memoratu digna.

Krishnus seu Haris est summum numen, non vero mera Vishnuis incarnatio. Patet hoc cum ex multis aliis locis, tum e versu capitis quarti, ubi dicit poeta, Terram invenisse Brahmanem deum

जपन्तम् परमम् ब्रह्म कृष्ण इत्य् अक्षरद्वयम्
murmurantem summum numen, dissyllabum scilicet Krishni nomen. Reliqui dei non nisi partes illius sunt, ipse vero aeternus, immutabilis, increatus, omniformis, omnipotens. Domicilium eius est

वैकुण्ठम् परमं धाम जरामृत्युहरम् परम् ।
वायुना धार्यमाणं च ब्रह्माण्डाद् ऊर्द्ध्वम् उत्तमम ॥
कोटियोजनम् ऊर्द्ध्व च ब्रह्मलोकात् सनातनम् ।
न वर्णनीयं कविभिर् विचित्रं रत्ननिर्मितम् ॥

Vaikunthum praestantissimum domicilium, senectutem mortemque auferens, egregium, vento fulcitum, supra Brahmanis ovum (mundum), altissimum, decies millies mille yojana supra Brahmanis coelum, aeternum, haud depingendum a poetis, discolor, e gemmis fabricatum.

Ex hoc domicilio immensum spatium sursum ascendentes, pervenimus ad coelum bubulcarum, गोलोक, ubi reperimus sedem Râdhae deae, atque innumeras reliquarum bubulcarum sedes solitarias; montem centum cacuminibus praeditum, in quorum uno sita est planities रासमण्डलम् dicta, in qua bubulcarum choreas solemnes, रास, ducere solebat Râdha; porro Vrindarum arborum sylvam, frequentatam ab Krishno et Râdha, et fluvium Virajam, cuius origo narratur in capite priore a nobis exhibito. Uberrime descriptus est Gôlôkus in capite quarto, MS. Berol. pag. 17-21.

Dei Vishnuis rarissime mentio fit: invenimus eum Krishno longe inferiorem, cuius non nisi portio est, et quem devote meditatur. Licetne colligere ex verbis capitis illius anukramanici quod supra memoravimus,

राधामाधवयोः क्रीडा महद् विष्णोः समुद्भवम् ।

procreatum esse Vishnuem ab Krishno et Râdha?

Brahman, mundorum creator et conservator, deorum creaturarumque dominus, habitare dicitur in aula difficili accessu, सभा दुर्गमा, stipatus sapientium, anachoretarum et beatorum principibus, ऋषीन्द्राः, मुनीन्द्राः, सिद्धेन्द्राः; Apsarasibus, quae saltatione, et Gandharvis, qui cantu eum oblectant.

Sivus denique, quem plerumque Sankarum, शङ्करः, appellat poeta, una cum Pârvatî uxore habitat in Kailâso monte, circumdatus a beatis et devotorum

principibus, योगीन्द्राः, itemque Apsarasum saltatione, Gandharvorumque cantu gaudens. Hic praecipue devotorum protector esse dicitur; ceterum cognomina eius, usu frequentata, etiam hic invenimus, scilicet हरः, ईशः, महेशः etc., *dominus,* पञ्चवक्त्रः, त्रिलोचनः, चन्द्रशेखरः, quinque faciebus, tribus oculis praeditus, lunamque in vertice gestans.

Iam liceat nobis, addere nonnulla de Krishni et Râdhae in terra natalibus, sumpta e capitibus sexto et septimo, quae desunt in codice MSto Parisiensi.

Postquam Râdha nata esset a Yasôda, Nandi bubulci uxore, Krishnus, sicut promiserat, Mathuram urbem, in regione Vrajus, व्रज, dicta ad Yamunam fluvium sitam, profectus est. Regnavit ibi Vasudêvus rex, Dêvi filius, una cum uxore Dêvakî(*), filia Dêvaci, filii Ahuci ex familia Yaduis(**). Kansus, Dêvakîs reginae frater, cui vox incorporea ex acre loquens dixerat, octavum sororis filium ipsum interfecturum esse, sororem occidere conatus, tum demum abstinuit, cum Vasudêvus polliceretur, traditurum se illi omnes filios, quos Dêvakis enixa fuerit. Iam occiderat Kan-

---

(*) Sic scriptum invenimus nomen in libro HAMILTONII *Genealogies of the Hindu.* Codex Berol. modo Dêvakî modo Daivakî habet.

(**) Inde cognomina Krishni Vâsudêvus, Bhag. VII. 19, *b.* et Yâdavus, Bhag. XI. 41. *a.*

sus sex Vasudêvi filios, septimusque, a Mâyâ in uterum Rôhinis inclusus, servatus est. Cum vero in eo esset Dêvakis, ut octavum pareret, Kansus custodes collocavit, qui ipsi traderent filium, simul ac natus esset. Dêvakis vero nocte atra tempestatibusque turbida Krishnum filium enixa est, quem Vasudêvus, ipso Krishno iubente, eadem nocte, custodes dormientes fallens, Nandi domum affert, indeque, Nando et Yasôda dormientibus, Râdham filiolam reportat. Hanc custodes, eiulatu e somno excitati, statim ad Kansum apportant, a quo Vasudêvus et Dêvakis multis tandem precibus impetrant, ut vitae eius parcat.

Sufficiant haec de Krishni ac Râdhae historia; fines huic libello constitutos excederem, renarrando omnia quae de Krishni iuventute in capitibus sequentibus iucundissime sunt narrata.

Monenda sunt nonnulla de stylo huius Purâni auctoris. Quem si comparamus cum simplicissimo illo elatissimoque orationis genere, quod deprehendimus in codice Manuis, in Râmâyano et Mahâbhârato, satis confirmari videtur sententia eorum, qui Purâna tempore multo seriore orta esse, quam poemata illa, contendunt. Significatio particularum iam nostri poetae tempore minime videtur fuisse certa ac definita, sed saepissime inserta est prima quaeque particula ad explendum syllabarum numerum. Praecipue particulam च multis in locis

sine ulla vi positam deprehendimus, non nisi पादपूरणाय inservientem; eadem vero in aliis locis, ubi necessaria nobis videbatur, omissa est, ita ut singulae orationis partes minime cohaereant. Sed haec leviora, neque tam ipsius poetae, quam fortasse temporis serioris vitia habenda sunt. Gravius peccasse videtur poeta, nonnunquam ordinem rerum negligens, et confuse narrans, saepe etiam res, nisi fallimur, minime huc pertinentes immiscens. Denique in componendis versibus maiore libertate usus videtur poeta noster, quam antiqui vates. Sed hac in re quoties peccaverit, equidem haud affirmare ausim; nam adhuc, quae sint Slôci leges, non plane liquet. Disseruit quidem de hoc metro vir rei metricae peritissimus, Ewald (*), qui vero nescio an maiore nonnunquam, quam debuit, fiducia iudicaverit. Quas enim ipse proponit huius metri leges, easdem vel in antiquioribus carminibus invenimus neglectas, et saepius quidem, quam ut lectioni corruptae semper tribuendum sit vitium. Operae pretium erit, afferre exempla nonnulla, quae vetita putat Ewald. Incipiamus a pede quarto, in quo praeter Diiambum reperimus Epitritum tertium Ram. (**) lib. I. c. IX, 33, *b.* Matsya. 33, *a.* Draup. VIII,

---

(*) Über einige ältere Sanscrit-Metra. Götting. 1827. pag. 8-13.

(**) Ubi non diserte adiecimus ed. Seramp., semper locos laudavimus ex editione Schlegeliana.

13, *a*. Arj. VIII, 24, *b*. Paeonem quartum seu Proceleusmaticum: Nal. I, 2, *a*. Brahm. II, 16, *a*. Sund. I, 12, *a*. (*) Sâvitr. VI, 9, *b*. Arj. X, 76, *a*. Ter etiam occurrit nobis Epitritus primus, scilicet Brahm. I, 33, *b*. (**) Dêvîmâh. V, 10, *a*. Sâvitr. I, 29, *a*. In pede tertio reperimus Diiambum (***): Ram. lib. 1. V, 6, *b*. VI, 4, *b*. 21, *a*. IX, 6, *b*. XXIII, 16, *b*. LXIII, 1, *b*. 28, *a*. lib. 2. XII, 92, *b*. Epitritum tertium: Ram. lib. 1. IX, 60, *a*. XIII, 54, *a*. XXVI, 20, *a*. XLIX, 21, *a*. Sund. II, 1, *a*. Sâvitr. V, 4, *b*. VI, 9, *a*. Denique in pede secundo evitatur plerumque Diiambus, „scilicet ne similes evadant clausulae (†)," non tamen semper. Exemplis, quae laudat EWALD, Indr. II, 24, *b*. Sund. I, 9, *b*. addas haec: Nal. III, 4, *b*. (††) 13, *b*. Sâvitr. I, 6, *a*. Arj. X, 76, *a*. Matsya. 41, *b*. Ionicum a minori, quem nunquam fere usurpatum putat EWALD, deprehen-

---

(*) Hos locos iam EWALD laudavit, cui vero haud assensus sim, dicenti, literam र् in loco Nal. I, 2, *a*. duplicatam videri; quod in lingua Sanscrita plane vetitum est.

(**) Facili negotio huic loco mederi possumus, pro ब्रुठे: scribentes ब्रुधे:.

(***) In loco Hid. IV, 23, *a*. pro चकर्षतु: bene correxit EWALD चकृषतु:.

(†) Verba sunt cl. SCHLEGELII, praef. ad Bhag. p. XX, cui assentit cl. BOPP, praef. ad Indr. pag. XX. not.

(††) Ubi vox नृपां facile mutare potest in नृपां. Cfr. BOPP. Gr. reg. 182.

dimus: Indr. V, 52, *a.* Hid. I, 17, *a.* Sund. I, 5, *b.* III, 1, *b.* Sâvitr. VI, 2, *b.* Ram. lib. 1. IX, 16, *a.* 36, *a.* LIV, 7, *a.* lib. 2. XVI, 32, *a.* Ionicum a maiori haud notatum invenio in excerptis meis metricis (*). — In pede primo nullum fere pedem tetrasyllabum non invenies. Attamen rarissime occurrunt, quos cl. DE CHÉZY vetitos dicit, pedes. Choriambum invenimus Ram. lib. 1. IX, 17, *a.* Paeonem quartum Ram. lib. 1. IX, 34, *a.* XIII, 31, *b.* — Sed iam satis de rebus hisce ambiguis. Afferendo haec exempla nil volui, nisi monstrare, huius metri leges adhuc non ita esse perspectas, ut ex iis solis textum mutare liceat.

Restat ut textus, quem exhibui, rationem reddam. Descripsi eum e Codice MSto BIBLIOTHECAE REGIAE BEROLINENSIS, bengalicis literis chartae rubidae, formae maioris, inscripto. In quo exarando negligentissime versatus est scriba: saepius enim omisit vel Visargum, vel Anusvârum, vel Rêphum, vel adeo integras syllabas; literis sibilantibus omnino promiscue usus est; literas व (seu ब) et र minime constanter, ut fieri debuit, subscripto

---

(*) Quem locum laudat EWALD, Ram. ed. Seramp. T. I. p. 269, v. 12, *b.*, nescio, quo iure delenda ibi sit vox एव. Immo, optimus est versus, nisi quod typothetae errore omissum est Virâmum sub litera त, ut legatur अन्यत् वनं; nam euphoniae leges saepe negliguntur ante caesuram. Forma अन्यत quid sibi velit, equidem haud assequor.

puncto diacritico distinxit, sed modo huic, modo illi punctum adiecit; pro diphthongis औ et ौ saepissime scripsit ओ et ो, et similia. Huiusmodi menda equidem nil dubitans correxi; ubi vero emendatione violentiore opus esse videretur, textum, sicut erat, servare malui, quam verba incerta et falsa fortasse poetae tribuere. Attamen in talibus locis versione liberiore indicavi, quid poetam voluisse suspicatus sim.

Praemissis, quae de textu nostro in universum habuimus dicenda, iam singula deinceps sunt perlustranda. Praemonendi sunt lectores, non omnia ista, in quibus manifesto falsus erat codex, esse notata, sed cum ea, quae alius aliter fortasse emendare possit, tum ea, in quibus levissima mutatione recessi a lectione codicis, licet haec aliquo modo videretur toleranda.

CAPUT I.

1, *a.* Pro वा fortasse legendum est वै; nam particula adversativa वा minime apta est iis verbis, quae concludunt caput praecedens.

1, *b.* Si verbum विधा idem in hoc loco significat, quod 18, *a.*, scilicet *induere formam*, haud placet pron. relat. masc. bis positum, utpote referendum ad plures incarnationes, cum in tota hac sectione non nisi de Krishni incarnatione sermo sit. Magis placeret यद् यद् विधाय *quidquid disposuerit, egerit.*

5, *b.* Pronomen तस्य referendum putavimus ad vocem कलह:; fortasse vero ad ipsum Dâmânem referri potest, ita ut पापात् तस्य idem sit, ac स्वपापात्. Ceterum levi mutatione lectionem meliorem efficere possemus, scribendo शापात् तस्या i. e. *Râdhae exsecratione*, quod optime congrueret narrationi. Cfr. cap. III, 97 seqq.

7, *b.* Pro भविष्यावि si quis legere mavult भरिष्यामि, codex non repugnat. Cfr. quae diximus de scriptura codicis, pag. 10. Scripsimus vero भविष्यामि, adducti loco simili, Cod. MS. p. 76. l. 3. ubi de Krishno dicit poeta

बभूव शिशुरूपं वै कैशोरं च विहाय च ।

9, *a*. क्षणे मन्ये etc. Sic scribendum esse coniecit cl. Bopp; codex habet क्षणेन मे.

10, *b*. Locutio मुखम् पिबामि चक्षुश्चकोराभ्याम् occurrit nobis in duobus aliis huius libri locis; vocem चकोर vero, cuius significatio a Wilsonio exhibita haud apta videtur, nusquam reperimus seorsim positam.

11, *a*. Cod. तम् आत्मा etc.

12, *a*. त्वयि मनः. Subintelligi potest निवर्त्तते, sicut Nal. X, 15, *a*. aut समादधामि, sicut Ram. lib. 1. XVII, 33, *b*.

14, *a*. Quid sibi velit वाराहे nescio. Confundere videtur poeta fabulam de incarnatione Vishnuis sub forma apri, cum eadem de Krishno.

22, *a*. Cod. स्तबकंपरं.

22, *b*. Verbum दृश् sensu metaphorico de voluptate venerea usurpatum esse, sicut Hebraeorum ידע monuit Bopp.

27, *b*. Codex omisit Anusvârum in medio versu, ita ut duo haec adiectiva efficiant compositum primae classis; malui tamen ambo seiungere.

29, *b*. कोटि apud poetas antiquas semper est nomen substantivum, ideoque dicendum fuisset कन्दर्पकोटि. Attamen et hoc et aliud nomen, लक्ष, poeta noster usurpat plane ac si adiectiva essent. Cfr. v. 38, *b*. cap. II, 81, *b*. cap. I, 60, *a*.

31, *a*. सुष्वाप proprie *dormivit*, hic significare videtur *inci-*

dit in moerorem, sicut बोधयामास, v. 13, *a*, proprie *expergefecit*, ibi vero *excitavit e moerore*, *consolatus est*.

34, *b*. Cod. दास्यानदास्यथ.

35, *a*. Cod. संवत्तत.

36, *b*. De voce पुरतः cfr. Bopp Gr. *r*. 690. not.***)

56, *b*. seqq. Poeta, nimis longus in describendo curru, graviter peccasse videtur contra grammatices leges, voci कोटि apponens adiectiva modo masculini, modo feminini generis. — Significationem nominis परिच्छद, quam, a Wilsonio omissam, etymologia offert, confirmatam invenimus locis Nal. XVII, 23, *b*. et Ram. lib. 1. XV, 8, *b*. (ed. Seramp. 1. XIV, 16, *b*.). — Quo referendus sit genitivus चम्पकानां, mihi quidem non liquet.

58, *a*. Pro अदृश्यैर् malim अदृष्टैर्.

60, *a*. De voce लक्त cfr. quae monuimus ad v. 29, *b*.

67. Quem huic loco inesse sensum conieci, in versione reddidi. Corrupta videntur ultima tria hemistichia; nam vox गोलोक est masculini generis.

CAPUT II.

15, *a*. विपरीत; cfr. Lassen de Pentapotamia pag. 87, not. ad Sl. 53, v. 2., et praecipue Distichon e Câmasâstro, ibid. pag. 88.

16, *a*. त्रयोयकम् sic Codex. Corrupta videtur lectio, sed medelam non in promptu habeo.

19, *b*. शृङ्गारासक्ता, Cod. शृङ्गाराशक्ता.

21, *a*. स्वतनयं, Cod. स्तुतनयं.

25, *a*. Cod. स्थितिनकत्रयुष्माकंभविष्यतिपृथक्पृथक् quod si quis melius emendaverit, gratum nobis fecerit; nam haud valde placet nostra lectio.

29, *b*. Vox पर्यन्त, quam Wilsonius omisit, significat *porrigens usque ad*. Cfr. Ram. lib. 1. LXX, 3, *a*. (ed. Seramp. LVII, 3, *a*.). — द्विगुणम् est intervallum, quo quodvis mare distat a proxime praecedente, id quod apertius explicatum invenimus in libro क्रियायोगसार inscripto, Bibl. Reg. Berol. Mscr. orient. Fol. 158. pag. 3. ubi dicit Vyâsus:

एते समुद्रा देवर्षे पूर्वस्माच् च परस्परात् ।
विज्ञेया द्विगुणाः सर्वे etc.

Sed quantum sit spatium द्विगुणम् mihi quidem haud liquet.

34, *b*. Pro मग्नां, quod habet Codex, scripsimus मग्ना, quod sensus postulat.

35, *b*. Corruptus videtur textus; nam aut pro Accusativo requiritur Genitivus, sicut Ram. lib. 1. XXXIV, 40, *b*., aut pro forma passiva तुष्टा forma aliqua activa, ut verti possit: *illam filiis orbam exhilaravit Haris*.

40, *b*. रासेश्वरी *chorearum domina*, nominatur Râdhâ, quia bubulcarum choreas (रास) ducere solebat in Râsamandalo. Cfr. pag. 5.

43, *b*. Cod. नदीबभ्वसारश्च·

44, *a*. Cod. सङ्गमे· Locus similis est Nal. I, 31, *a*.

51, *a*. आवीरहस्ताश्र् sic Cod. Vocem आवीर nusquam reperi.

62, *b*. Cod. शाश्वते, quod mutavimus in शश्वत् ते, ut aliquem certe sensum haberet locus. Nam et sic molesta est vox ताम् in versu sequente. Malim vertere: *qui semper rebus humanis indulget, is ingrediatur* (लभताम्) *uterum humanum;* sed repugnant verba Sanscrita.

65, *b*. Cod. गमिष्यामि महेवरं·

67, *b*. Dubito, an recte verterim vocem compositam मानापनयनावधि; nam vox अवधि non nisi rarissime mihi occurrit. Unum tantum in promptu habeo exemplum, e libro क्रियायोगसार, laudato supra ad v. 29, *b*. in cuius pag. 19. reperi hunc versum:

परस्त्रियं समालिङ्ग्य क्षणमात्रं सुखम् भवेत् ।
इहा ’पकीर्तिः शेषे च दुःखं कल्पशतावधि ॥

68, *b*. Pro कुरु, quod nos scripsimus, Codex habet कारु.

74, *b*. Cod. ईश्वरीम्.

78, *a*. Cod. omisit Anusvârum in medio versu.

81, *a*. Cod. तद्विधा.

81, *b*. Cod. कोटिदेव्यस्.

85, *b*. कला ’पि pro कला अपि. De huiusmodi synaloephis cfr. SCHLEGEL ad Bhag. XI, 44, *b*., et BOPP ad Sund. I, 17, *a*. Locis ibi laudatis unum addere possumus ex Nalo XII, 96, *b*. तापसा ऽन्तर्हिताः.

90, *b*. Cod. तथापीयं.

94, *a*. अष्टोत्तरशतम् fortasse positum est pro अष्टोत्तरशतयुगम् *centum et octo aeva habens*. Saepius enim, ubi substantivum ab legente facile subintelligi potuit, nudum numerale posuerunt poetae; e.g. Nal. XV, 6, *b*. XXIV, 38, *b*.

94, *b*. Cod. कान्याश्च्.

95, *a*. कटु मुल्वनम्, sic separanda sunt verba codicis, nam वचनं est neutrius generis. Quid sibi velit vox मुल्वनम्, nescio.

100, *b*. Vox ईश्वर cum infinitivo constructa, significat: *parem, idoneum esse alicui rei faciendae, valere*. Sic Dêvimâhâtmyum I, 64, *a*. कस् त्वां स्तोतुम् इहे ’’श्वरः, quod idem est, ac in sequente eiusdem libri versu कः स्तोतुं शक्तिमान् भवेत्, *quis te celebrandi facultatem*

habet? In Râmâyano et Mahâbhârato haec significatio, quantum memini, non mihi occurrit.

106, *b*. Verba विच्छेदो हरिणा सह vertenda putavi: *seiunctio ab Hare*. Ita Nal. XIII, 34, *b*. voces भर्त्रा सह non cum versu praecedente, sed cum voce sequente वियोगम् च coniungere malim. Alioquin voces, seiunctionem significantes, etiam cum solo instrumentali coniunguntur, e. c. Nal. XV, 13, *b*. Ram. lib. 1. XXII, 8, *a*.

108, *a*. Cod. शापव्यानम्.

108, *b*. आनुपूर्व्या, instrum. vocis आनुपूर्वी, occurrit etiam Ram. lib. 2. II, 32, *b*. Idem est ac आनुपूर्व्येण. Arj. X, 35.

110, *b*. Cod. आगमिष्यति.

BRAHMA-VAIVARTA-PURÁNI
SPECIMEN.

॥ नारायण उवाच ॥

येन वा प्रार्थितः कृष्ण आजगाम मह्हीतलम् ।
यं यं विधाय भूमौ स जगाम स्वालयं विभुः ॥१॥
भारावतारणोपायं दुष्टानां च वधोद्यमम् ।
सर्वं ते कथयिष्यामि सुविचार्य विधानतः ॥२॥
अधुना गोपरूपं च गोकुलागमनं हरेः ।
राधा गोपालिका येन निबोध कथयामि ते ॥३॥
शङ्खचूडवधे पूर्वं सङ्क्षेपात् कथितं श्रुतम् ।
अधुना तत् सुविस्तार्य निबोध कथयामि ते ॥४॥

Nârâyanus inquit:

1. A quo rogatus Krishnus in terram descenderit; quam formam in
2. terra indutus princeps in domicilium suum redierit, dolum incarnationis sub forma Bhâri, impiosque occidendi conatum: haec om-
3. nia tibi narrabo, bene perpensa, ordine exposita. Iam Haris bubulci formam et quomodo bubulci familiam ingressus sit, a quo
4. Râdhâ bubulca facta sit narrabo tibi, ausculta. In narratione de Sankhachûdi morte antea breviter narrata audita sunt; nunc vero

श्रीदाम्नः कलहश् चे 'व बभूव राधया सह ।
श्रीदामा शङ्खचूडश् च पापात् तस्य बभूव ह ॥५॥
राधां शशाप श्रीदामा याहि योनिं च मानवीम् ।
व्रजे व्रजाङ्गना भूत्वा विचरिष्यसि भूतले ॥६॥
भीता श्रीदामशापात् सा श्रीकृष्णं समुवाच ह ।
गोपीरूपम् भविष्यामि श्रीदामा मां शशाप ह ॥७॥
कम् उपायं करिष्यामि वद माम् भयभञ्जन ।
त्वया विना कथम् अहं धरिष्यामि स्वजीवनम् ॥८॥
क्षणे मन्ये शतयुगं कालं नाथ त्वया विना ।
चक्षुर्निमिषविरहाद् भवेद् दग्धम् मनो मम ॥९॥
शरत्पार्वणचन्द्राभं सुधापूर्णाननं तव ।
नाथ चक्षुश्चकोराभ्याम् पिवाम्य् अहम् अहर्निशम् ॥१०॥

---

5. eadem uberius exponens narrabo tibi, ausculta. Dâmâni rixa fuit cum Râdhâ, cuius rixae scelere Dâman Sanchachûdus factus est.
6. Râdhâm exsecratus est Dâman: „ingredere uterum humanum; in
7. Vrajo bubulca facta ambulabis in terra." Perterrita Dâmânis exsecratione illa Krischnum allocuta est: „bubulcae formam induam,
8. Dâman me exsecratus est. Quem dolum faciam? dic mihi, o ti-
9. moris fractor! Quomodo sine te vitam sustentabo? Sine te, domine, vel momento, quasi centum aeva tempus videtur; oculi
10. nictationis seiunctione cor meum foret combustum. Faciem tuam, splendentem sicut festi autumnalis luna, nectare repletam, palpe-

त्वम् आत्मा मे मनः प्राणा देहमात्रं वदाम्य् अहम् ।
दृष्टिः शक्तिस् च चक्षुस् त्वं जीवनम् परमं धनम् ॥११॥
स्वप्ने ज्ञाने त्वयि मनः स्मरामि त्वत्पदाम्बुजम् ।
तव दास्यं विना नाथ न जीवामि क्षणं विभो ॥१२॥
कृष्णस् तद्वचनं श्रुत्वा बोधयामास सुन्दरीम् ।
वक्षसि प्रेयसीं कृत्वा चकार निर्भयां च ताम् ॥१३॥
महीतलं गमिष्यामि वाराहे च वरानने ।
मया सार्द्धम् भूगमनं जन्म ते ऽपि निरूपितम् ॥१४॥
व्रजं गत्वा व्रजे देवि विहरिष्यामि कानने ।
मम प्राणाधिका त्वं च भयं किं ते मयि स्थिते ॥१५॥
ताम् इत्य् उक्त्वा हरिस् तत्र विरराम जगत्पतिः ।

---

11. bris, o domine, haurio interdiu noctuque. Tu es anima mea, mens, spiritus, totumque corpus, sic dico, tu es visus meus, vis,
12. oculus, vita summaeque divitiae. Dormiens, vigilans, in te mentem defigo, recordorque pedum tuorum loti; nisi tibi inservire
13. possum, domine, ne momentum quidem vivam, egregie." Cuius sermone audito, Krischnus consolatus est pulchram; ad pectus
14. premens amatam, securam eam fecit. „Ego quoque, o pulchra facie praedita, terram adibo; mecum in terram descendere, ibique
15. nasci, tibi decretum est. Vrajum agressa, o dea, ambulabo ibi in sylva. Tu mihi vita es praestantior; quid times, me super-
16. stite?" Hanc sic allocutus Haris conticuit ibi mundorum dominus.

अतो हेतोर् जगन्नाथो जगाम नन्दगोकुलम् ॥१६॥
किं वा तस्य भयं कस्माद् भयान्तकारकस्य च ।
मायाभयच्छलेनै व जगाम राधिकान्तिकम् ॥१७॥
विजहार् तया सार्द्धं गोपवेशं विधाय सः ।
सह गोपाङ्गनाभिश् च प्रतिज्ञापालनाय च ॥१८॥
ब्रह्मणा प्रार्थितः कृष्णः समागत्य महीतलम् ।
भारावतारणं कृत्वा जगाम स्वालयं विभुः ॥१९॥

॥ नारद उवाच ॥

श्रीदाम्नः कलहश् चै व कथं वा राधया सह ।
सङ्क्षेपात् कथितम् पूर्वं संव्यस्य कथया ऽधुना ॥२०॥

Hac ex caussa mundorum dominus ingressus est familiam Nandi
17. bubulci. Quid vero? cur huic, vel timoris fractori, timor fuit?
18. A Mâyâ timore deceptus Râdham adiit. Ambulavit cum illa, bubulci habitum indutus, et cum bubulcorum mulieribus, ut pro-
19. missum servaret. Krischnus, terram aggressus, Bhâri incarnatione facta, Brahmane rogante, rediit in domicilium suum princeps.

Nâradus inquit:

20. Dâmânis rixa cum Râdhâ quomodo orta est? Hanc, iam antea breviter enarratam, nunc fusius exponens, narra.

॥ श्रीनारायण उवाच ॥

एकदा राधिकासार्द्धं गोलोके श्रीहरिः स्वयम् ।
विजहार महारण्ये निर्जने रासमण्डले ॥२१॥
राधिका सुखसम्भोगाद् रुरुधे न स्वकम्पनम् ।
कृत्वा विहारं श्रीकृष्णस् ताम् अदृष्ट्वा विहाय च ॥२२॥
गोपिकां विरजाम् अन्यां शृङ्गारार्थं जगाम ह ।
वृन्दारण्ये च विरजा सुभगा राधिकासमा ॥२३॥
तस्या वयस्याः सुन्दर्यो गोपीनां शत कोट्यः ।
कृष्णप्राणाधिका गोपी धन्या मान्या च योषिताम् ॥२४॥
रथसिंहासनस्था सा ददर्श हरिम् अन्तिके ।
ददर्श श्रीहरिस् तां च शरच्चन्द्रनिभाननाम् ॥२५॥
मनोहरां सास्यतां च पश्यन्तीं वक्रचक्षुषा ।

Nârâyanus inquit:

21. Ambulavit quondam in bovum coelo Haris ipse una cum Râdhâ,
22. in sylva magna, deserta, in saltationis planitie. Râdhâ, voluptatem fruendi cupidine, reprimere non potuit tremorem. Krischnus, ambulatione finita, illam, cuius cupiditatem non expleverat, relin-
23. quens, Vírajam, aliam bubulcam adiit, voluptatis caussa. In Vrin-
24. darum sylva Viraja fausta, Râdhae similis fuit; cui amicae pulchrae erant bubulcarum centies centum millia. Krischno vita carior erat
25. bubulca dives, honorataque mulierum. Sedens in pulcherrima currus sede conspexit Harem praesentem, viditque Haris illam,

सदा षोडशवर्षीयाम् प्रोद्भिन्ननवयौवनाम् ॥२६॥
रत्नालङ्कारशोभाढ्यां भूषितां शुक्लवाससा ।
पुलकाञ्चितसर्वाङ्गीं कामवाणप्रपीडिताम् ॥२७॥
दृष्ट्वा तां श्रीहरिस् तूर्णं विजहार तया सह ।
पुष्पतल्पे महारण्ये निर्जने रत्नमण्डपे ॥२८॥
मूर्छाम् अवाप विरजा कृष्णशृङ्गारकौतुकात् ।
कृत्वा वक्षसि प्राणेशं कोटिकन्दर्पसन्निभम् ॥२९॥
तया "सक्तं श्रीहरिं च रत्नमण्डपसंस्थितम् ।
दृष्ट्वा च राधिकान्यास् च चक्रुस् तां च निवेदनम् ॥३०॥
तासां तु वचनं श्रुत्वा सुष्वाप च रुरोद च ।
भृशं रुरोद सा देवी रक्तपङ्कजलोचना ॥३१॥

---

26. praeditam facie plenilunio simili, animum rapientem, pulcherrimo vultu praeditam, intuentem globosis oculis, semper sedecim annos
27. natam, progerminante recenti iuventute praeditam, gemmei ornatus splendore divitem, ornatam candidis vestibus, in cuius toto cor-
28. pore gaudio erigebantur pili, Kâmadêvi sagittis sauciam. Quam cum vidisset Haris, celeriter iocatus est cum illa in florum strato,
29. in magna sylva deserta, in gemmea villa. Animi deliquium passa est Viraja, cupidine voluptatis cum Krischno, ad pectus premens
30. vitae dominum, innumeris Kandarpis similem. Cui adhaerentem Harem, in villa gemmea commorantem conspicientes Râdhae ami-
31. cae, hanc certiorem fecerunt. Quarum sermone audito obstupuit,

ता उवाच महादेवी मां तं दर्शयितुं क्षमाः ।
यदि सत्यम् ब्रूत यूयम् मया सार्द्धम् प्रगच्छत ॥३२॥
करिष्यामि फलं गोप्याः कृष्णस्य च यथो चितम् ।
शीघ्रम् आनयता न्याश् च तया सार्द्धं हरिप्रियाः ॥३३॥
अन्तर्वक्रं सस्मितं च विषकुम्भसुधामुखम् ।
दयाश्रियं समागन्तुं यूयं दास्यो न दास्यथ ॥३४॥
तम् एव मण्डपं रम्यं यात संवक्ष्यते ऽश्वरम् ।
राधिकावचनं श्रुत्वा काश्चिद् गोप्यो भयान्विताः ॥३५॥
ताः सर्वाः सम्पुटाञ्जल्यो भक्तिनम्रात्मकन्धराः ।
ताम् ऊचुः पुरतः स्थित्वा सर्वा एव प्रियां सतीम् ॥३६॥
वयं तं दर्शयिष्यामो विरजासहितम् प्रभुम् ।
तासां तु वचनं श्रुत्वा रथम् आरुह्य सुन्दरी ॥३७॥

---

flevitque; vehementer flevit dea illa, rubicundo loto similibus
32. oculis praedita. Has allocuta est magna dea: „num monstrare
33. mihi illum potestis? si verum dicitis vos, mecum procedite. Mercedem dabo bubulcae et Krishno, sicut merentur; celeriter ad-
34. ducite alias ab Hare amatas. Malignum istum, ridentem, venenato nectaris ore praeditum, amore plenum introire, vos, o servae,
35. ne patiamini. Ad amoenam villam accedite, alloquimini principem."
Râdhae voce audita nonnullae bubulcae timore affectae sunt;
36. omnes illae iunctis manibus, reverentia cervices incurvantes, illam
37. allocutae sunt, coram adstantes omnes, amatam, bonam: „Nos il-

जगाम सार्द्धं गोपीभिस् त्रिसप्तशतकोटिभिः ।
रत्नेन्द्रसाररचितं कोटिसूर्यसमप्रभम् ॥३८॥
मणीन्द्रसाररचितं कलसानां त्रिकोटिभिः ।
राजितैश् चित्रराजीभिर् ज्वलद्भिश् च विराजितम् ॥३९॥
लक्षचक्रसमायुक्तम् मनोयायिमनोहरम् ।
मणिसारविकारैश् च कोटिस्तम्भैः सुशोभितम् ॥४०॥
नानाचित्रविचित्रेण सहितैः सुमनोहरैः ।
सिन्दूराकारमणिभिर् मध्यदेशविभूषितैः ॥४१॥
रत्नकृत्रिमसिंहैश् च रथचक्रोर्द्धसंस्थितैः ।
चतुर्लक्षपरिमितैश् चित्रघण्टासमन्वितैः ॥४२॥
चित्रनूपुरशोभाद्यैर् विचित्रैश् च विराजितम् ।

---

lum monstrabimus, apud Virajam commorantem, principem." Qua-
38. rum voce audita in currum ascendit pulchra, abiitque cum ter septingentis *kôtibus* bubulcarum; (ascendit in cnrrum) optimis gemmis compositum, innumerorum solum splendore splendentem,
39. ex optimis margaritis confectum, innumeris vasibns, splendentibus,
40. multicoloribus, fulgentibus splendentem; innumeris rotis praeditum, animum commoventem, animum rapientem; ornatum innu-
41. meris variarum margaritarum columnis, quae cum versicolori ornamento coniunctae, animum rapientes, margaritis minio similibus in
42. medio distinctae erant; leonibusque e gemmis confectis, supra rotos stantibus, quater centum millia efficientibus, varia tintinna-
43. bula gerentibus, pedum annulis ornatis, versicoloribus; gestantem

रतिमन्दिरलक्षैश् च रत्नसारविनिर्मितैः ॥४३॥
मणिसारकवाटैश् च शोभितैश् चित्ररागिभिः ।
मणीन्द्रसारकलसशेखरोज्ज्वलितैर् युतम् ॥४४॥
भोगद्रव्यसमायुक्तं वेशद्रव्यसमन्वितम् ।
शोभितं रत्नशय्याभी रत्नपात्रघटान्वितम् ॥४५॥
हरिन्मणीनां वेदीनां समूहेन समन्वितम् ।
कुङ्कुमाभमणीनां च सोपानकोटिभिर् युतम् ॥४६॥
स्यमन्तकैः कौस्तुभैश् च रुचकैः प्रवरैस् तथा ।
पद्मकृत्रिमकोटीनां शतकैश् च सुशोभितम् ॥४७॥
चित्रकाननवापीभिर् विशिष्टाभिर् विराजितम् ।
रत्नेन्द्रसाररचितं कलसोज्ज्वलशेखरम् ॥४८॥
शतयोजनम् ऊर्द्ध्वं च शतयोजनविस्तृतम् ।
पारिजातप्रसूनानाम् मालाकोटिविराजितम् ॥४९॥

---

innumeras aediculas voluptarias, e pulcherrimis gemmis confectas,
44. ornatas portis gemmeis, fulgentibus, quae splendebant gemmeis va-
45. sibus coronisque, praeditum rebus voluptariis, tectumque vestibus;
46. ornatum lectis gemmeis, praeditum gemmeis poculis; ornatum multitudine altarium ex viridibus gemmis confectorum; instructum
47. innumeris scalis gemmarum crocei coloris; Syamantacis, Kaustu-
48. bhis, eximiisque Ruchacis; ornatum innumeris loti artificiis; variis sylvis et aquis, eximiis, distinctum; ex optimis gemmis con-
49. fectum, vasum splendore coronatum; centum *yôjana* altum, centum

कुन्दानां करवीराणां यूथिकानां तथै व च ।
सुचारुचम्पकानां च नागेशानाम् मनोहरैः ॥५०॥
मल्लिकानाम् मालतीनाम् माधवीनां सुगन्धिनाम् ।
कदम्बानां च मालानां कदम्बैस् च विराजितम् ॥५१॥
सहस्रदलपद्मानाम् मालापद्मैर् विभूषितम् ।
चित्रपुष्पोद्यानसरःकाननैस् च विभूषितम् ॥५२॥
सर्वेषां स्यन्दनानां च श्रेष्ठं वायुवहम् परम् ।
सत्सूक्ष्मवस्त्रसाराणां वरैर् आच्छादितं वरम् ॥५३॥
रत्नदर्पणलक्षाणां शतकैस् च समन्वितम् ।
श्वेतचामरकोटिभिर् वज्रमुष्टिविराजितम् ॥५४॥
चन्दनागुरुकस्तूरीकुङ्कुमद्रुमचर्चितैः ।
पारिजातप्रसूनानां कोटितल्पविराजितम् ॥५५॥

---

50. *yôjana* latum; distinctum innumeris coronis Pârijâti florum, Kundorum, Karavirorum, Yûthikarum, pulchrorum Champakorum,
51. Nâgêsorum eximiis, Mallikarum, Mâlatium, Mâdhavium odorata-
52. rum, Kadamborum, coronarum multitudine refulgentem, ornatum innumeris coronis lotorum mille foliis praeditorum; variorum flo-
53. rum hortis, aquis, sylvis instructum; omnium currunm optimum, venti velocitate vectum, eximium, tenuibus vestibns tectum, exi-
54. minm, iunumeris speculis gemmeis instructnm, albis muscariis in-
55. nnmeris, adamantium multitudine splendentem, instructum innnmeris stratis Pârijâti florum, qnae uucta erant odoratis lignis,

कोटिघण्टासमायुक्तम् पताकाकोटिभिर् युतम् ।
रत्नशय्याकोटिभिश् च चित्रवस्त्रपरिच्छदैः ॥५६॥
चन्दनाक्तैश् चम्पकानां कुङ्कुमैश् च विवर्चितैः ।
पुष्पोपधानसंयुक्तैः भृङ्गाराद्भिर् अन्वितम् ॥५७॥
अदृश्यैर् अश्रुतैर् द्रव्यैः सुन्दरैश् च विभूषितम् ।
एवम् भूताद् रथात् तूर्णम् अवरुह्य हरिप्रिया ॥५८॥
जगाम सहसा देवी तं रत्नमण्डपम् मुने ।
द्वारे नियुक्तं ददर्श द्वारपालम् मनोहरम् ॥५९॥
लक्षगोपपरिवृतं स्मेराननसरोरुहम् ।
गोपं श्रीदामनामानं श्रीकृष्णप्रियकिङ्करम् ॥६०॥
तम् उवाच रुषा देवी रक्तपङ्कजलोचना ।
दूरं गच्छ गच्छ दूरं रतिलम्पटकिङ्कर ॥६१॥

---

56. moscho et croci ligno, praeditum innumeris tintinabulis et vexillis,
57. gemmeisque lectis, qui erant tecti variis adamantibus, uncti Chandano et Croco, praediti florum pulvinaribus, voluptati convenienti-
58. bus, ornatum rebus pulchris, nunquam visis, nunquam auditis. Cum
59. ex curru ita comparato celeriter descendisset Haris amata, repente aggressa est dea villam gemmeam, o sapiens. Ante januam col-
60. locatum conspexit janitorem pulcherrimum, innumeris bubulcis cinctum, expanso vultus loto praeditum, bubulcum, Dâmânem
61. nomine, Krishni servum dilectum. Hunc allocuta est irata dea,

कीदृशीम् मत्परां कान्तां द्रक्ष्यामि त्वत्प्रभोर् अहम् ।
राधिकावचनं श्रुत्वा निःशङ्कः पुरतः स्थितः ॥६२॥
ताम् एव न ददौ गन्तुं वेत्रपाणिर् महाबलः ।
तूर्णं च राधिकान्याश् च श्रीदामानं सकिङ्करम् ॥६३॥
बलेन प्रेरयामासुः कोपेन स्फुरिताधराः ।
श्रुत्वा कोलाहलं शब्दं गोपिकानां हरिः स्वयम् ॥६४॥
ज्ञात्वा च कोपितां राधाम् अन्तर्धानं चकार ह ।
विरजा राधिकाशब्दाद् अन्तर्धानं हरेर् अपि ॥६५॥
दृष्ट्वा राधाभयार्त्ता सा जहौ प्राणांश् च योगतः ।
सद्यस् तत्र सरिद्रूपं तच्छरीरम् बभूव ह ॥६६॥
व्याप्तं च वर्तुलाकारं तया गोलोकम् एव च ।

---

rubicundo loto similibus oculis: „procul abi, abi procul, libidi-
.62. nosi domini serve! Qualem aliam domini tui amatam conspiciam?"
63. Râdhae voce audita, impavidus a fronte stans, illam introire non
passus est, baculum gerens, pervalidus, celeriterque Râdhae ami-
64. cae Dâmânem eiusque servos vi propulerunt, labiis ira trementi-
65. bus. Audito tumultuoso sono bubulcarum, Haris ipse, Râdham
iratam cognoscens, evanuit. Viraja, Râdhae clamore Harem eva-
66. nidum videns, Râdhae timore perculsa, vitam reliquit animi atten-
tionis vi, subitoque ibi corpus eius in fluminis formam abiit,
67. quod fluxit per rotundum bovum coelum, fuitque decies millies

कोटियोजनविस्तीर्णम् प्रस्थे ऽतिनिम्नम् एव च ।
दैर्घ्ये दशगुणं चारु नानारत्नकरम् परम् ॥ ६७॥

इति प्रथमः सर्गः

---

mille *yojana* latum, profundissimum in montis cacumine, et decuplo longius, pulchrum, varias gemmas procreans, praestans.

॥ श्रीनारायण उवाच ॥

राधा रतिगृहं गत्वा न ददर्श हरिम् मुने ।
विरजां च सरिद्रूपां दृष्ट्वा गेहं जगाम सा ॥१॥
श्रीकृष्णो विरजां दृष्ट्वा सरिद्रूपाम् प्रियां सतीम् ।
उच्चै रुरोद विरजातीरे नीरमनोहरे ॥२॥
ममान्तिकं समागच्छ प्रेयसीनाम् परे वरे ।
त्वया विना ऽहं सुभगे कथं जीवामि सुन्दरि ॥३॥
नद्यधिष्ठातृदेवी त्वम् भव मूर्तिमती सती ।
ममा ऽशिषा रूपवती सुन्दरी योषितां वरा ॥४॥

Nârâyanus inquit:

1. Râdha, voluptatis domum ingressa, non vidit Harem, o sapiens!
2. et Virajam fluminis forma indutam videns, domum rediit. Krishnus vero, Virajam amatam, bonam, fluminis forma indutam videns, alta voce ploravit ad Virajae ripam, pulcherrima aqua praeditam.
3. „Ad me veni, dilectarum optima, egregia; sine te, fausta, quo-
4. modo vivam, pulcherrima? Fluviorum rectrix dea, corpus indue, bona, mea benedictione formosa, pulchra, mulierum optima.

पूर्वद्रूपाच् च सौभाग्याद् इदानीम् अधिका भव ।
पुरातनं शरीरं ते सरिद्रूपम् अभूत् सति ॥५॥
जलाद् उत्थाय चा "गच्छ विधाय नूतनां तनूम् ।
आजगाम हरेर् अग्रं साक्षाद् राधे 'व सुन्दरी ॥६॥
पीतवस्त्रपरीधाना स्मेराननसरोरुहा ।
पश्यन्तम् प्राणनाथं च पश्यन्ती वक्रचक्षुषा ॥७॥
नितम्बश्रोणिभारार्त्ता पीनोन्नतपयोधरा ।
मानिनी मानिनीनां च गजेन्द्रमन्दगामिनी ॥८॥
सुन्दरी सुन्दरीणां च धन्या मान्या च योषिताम् ।
चारुचम्पकवर्णाभा पक्वविम्बाधरा वरा ॥९॥
पक्वदाडिमवीजाभा दन्तपङ्क्तिमनोहरा ।
शरत्पार्वणचन्द्रास्या फुल्लेन्दीवरलोचना ॥१०॥

---

5. Formam priorem prosperitate nunc supera; corpus tuum superius
6. in fluvii formam abiit, bona. Surge ex undis, aggredere, corpore novo assumpto." Advenit ad Harem pulchra pariter ac Râdha,
7. flavis vestibus induta, expanso vultus loto, intuentem vitae domi-
8. num adspiciens globosis oculis, clunium femorumque pondere laborans, turgentibus erectisque mammis praedita, honorata inter
9. honoratas, lente incedens aeque ac elephantorum princeps, pulchra inter pulchras, dives, honorandaque mulierum, pulcherrimi Champaci colore refulgens, labiis Vimbo similibus praedita, pulchra,
10. splendens sicut Dâdimi semen, dentium serie animum rapiens, facie plenilunio simili praedita, oculisque loto expanso similibus;

कस्तूरिविन्दुना सार्द्धं सिन्दूरविन्दुशोभिता ।
चारुचम्पकशोभाढ्या सुचारुकरवीयुता ॥ ११ ॥
रत्नमण्डलगण्डस्था भूषिता रत्नमालया ।
गजमौक्तिकनासाग्रा मुक्ताहारविराजिता ॥ १२ ॥
रत्नकङ्कणकेयूरचारुशङ्करोऽज्ज्वला ।
किङ्किणीजालशब्दाढ्या रत्नमञ्जीररञ्जिता ॥ १३ ॥
तां च रूपवतीं दृष्ट्वा प्रेमोद्रिक्तां जगत्पतिः ।
चकारा "लिङ्गनं तूर्णं चुचुम्ब च मुहुर् मुहुः ॥ १४ ॥
नानाप्रकारशृङ्गारं विपरीतादिकं विभुः ।
रहसि प्रेयसीम् प्राप्य चकार च पुनः पुनः ॥ १५ ॥
विरजा सा रजोयुक्ता धृत्वा वीर्यम् अमोघकम् ।
सद्यो बभूव तत्रै 'व धन्या गर्भवती सती ॥ १६ ॥

---

11. moschi gutta praedita, minii guttis ornata, pulcherrimi Champaci
12. decore ornata, eximiis Karavibus redimita, gemmarum orbem in genis habens, ornata gemmarum corona, naso elephantorum margaritae simili praedita, margaritarum linea splendens, gemmeis
13. brachialibus armillisque, eximiis conchis nitens, tintinnabulorum
14. retis sono praedita, gemmeis pedum ornamentis refulgens. Quam cum vidisset formosam, amore distinctam, mundorum dominus,
15. celeriter illam amplexus est, osculatusque iterum iterumque. Omnius generis amores, contrarium et reliquos, princeps, in solitu-
16. dine amatam adeptus, exercuit iterum iterumque. Viraja illa, impetu acta, concipiens sperma illud, extemplo gravida facta est,

दधार गर्भम् ईशस्य दिव्यं वर्षशतं च सा ।
ततः सा सुषुवे तत्र पुत्रान् सप्त मनोहरान् ॥१७॥
माता सा सप्तपुत्राणां श्रीकृष्णस्य प्रिया सती ।
तस्थौ तत्र सुखासीना सार्द्धम् पुत्रैश् च सप्तभिः ॥१८॥
एकदा हरिणा सार्द्धं वृन्दारण्ये सुनिर्जने ।
विजहार पुनः साध्वी शृङ्गारासक्तमानसा ॥१९॥
एतस्मिन्न् अन्तरे तत्र मातुः क्रोडं जगाम ह ।
कनिष्ठपुत्रस् तस्याश् च भ्रातृभिः पीडितो भिया ॥२०॥
भीतं स्वतनयं दृष्ट्वा तत्याज तां कृपानिधिः ।
क्रोडे चकार बालं सा कृष्णो राधागृहं ययौ ॥२१॥
प्रबोध्य बालं सा साध्वी न ददर्शा ऽन्तिके प्रियम् ।
विललाप भृशं तत्र शृङ्गाराद्दग्धमानसा ॥२२॥

---

17. dives illa, bona, gestavitque divinum principis foetum per secu-
18. lum; tum vero ibi septem filios pulcherrimos enixa est. Mater illa septem filiorum, Krishni amata, bona, remansit ibi, laete
19. commorans cum filiis septem. Aliquando cum Hare in Vrindarum sylva deserta ambulavit iterum bona, animo in amorem defixo.
20. Eodem momento ad matris gremium accurrit filius eius minimus,
21. a fratribus timore affectus. Filium perterritum videns, illam reliquit Haris, misericordia plenus; in gremium recepit puerum illa.
22. Krishnus Rådhae domum abiit. Postquam puerum consolata est illa, amatum non praesentem vidit, vehementerque lamentata est,

शशाप स्वसुतं कोपाद् लवणोदो भविष्यति ।
कदा ऽपि ते जलं केचिन् न खादिष्यन्ति जीविनः ॥२३॥
शशाप सर्वान् बालांश् च यान्तु मूढा मह्वीतलम् ।
गच्छधं च मह्वीम् मूढा जम्बुद्वीपम् मनोह्वरम् ॥२४॥
स्थितिर् नु कुत्र युष्माकम् भविष्यति पृथक् पृथक् ।
द्वीपे द्वीपे स्थितिं कृत्वा तिष्ठन्तु सुखिनः सुताः ॥२५॥
द्वीपस्थाभिर् नदीभिश् च सह्व क्रीडन्तु निर्जने ।
कनिष्ठो मातृशापाच् च लवणोदो बभूव ह्व ॥२६॥
कनिष्ठः कथयामास मातृशापं च बालकान् ।
श्राजग्मुर् दुःखिताः सर्वे मातृस्थानं च बालकाः ॥२७॥
श्रुत्वा विवरणं सर्वे प्रजग्मुर् धरणीतलम् ।
प्रणाम्य चरणाम् मातुर् भक्तिनम्रात्मकन्धराः ॥२८॥

---

23. animo amore perfuso. Exsecrata est filium irata: „Oceanus fiet! Nunquam ulli homines aquam tuam bibent." Exsecrataque est
24. omnes filios: „Stulti terrae solum adeant! Descendite in terram,
25. in amoenum Jambudvipum. Ubi vero sedes erit singulis vobis? in
26. qualibet insula sedem figentes commorabuntur filii laeti; cum insularum fluviis ludent in deserto." Minimus exsecratione matris
27. oceanus factus est; narravitque pueris matris exsecrationem. Omnes
28. nes pueri dolore afflicti accesserunt ad locum matris. Audita sententia descenderunt in terrae solum, inclinati ad pedem matris,
29. reverentia cervices incurvantes. Manseruntque singuli septem oceani

सप्तद्वीपे समुद्राश् च सप्त तस्थुर् विभागशः ।
कनिष्ठाद् वृद्धपर्यन्तं द्विगुणं द्विगुणम् मुने ॥२९॥
लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधिदुग्धजलार्णवाः ।
एतेषां च जलम् पृथ्व्यां शस्यार्थं च भविष्यति ॥३०॥
शप्ताः समुद्राः सप्त व सप्तद्वीपां वसुन्धराम् ।
रुरुधुर् बालकाः सर्वे मातृभ्रातृशुचा ऽन्विताः ॥३१॥
रुरोद च भृशं साध्वी पुत्रविच्छेदकातरा ।
मूर्छाम् अवाप शोकेन पुत्राणाम् भर्तुर् एव च ॥३२॥
तां शोकसागरे मग्नां विज्ञाय राधिकापतिः ।
आजगाम पुनस् तस्याः स्मेराननसरोरुहः ॥३३॥
दृष्ट्वा हरिं सा तत्याज शोकं रोदनम् एव च ।
आनन्दसागरे मग्ना दृष्ट्वा कान्तम् बभूव ह ॥३४॥

---

in septem insulis, a minori usque ad maiorem binorum *gunorum*
30. spatio relicto, o sapiens, maria salis, sacchari, liquoris spirituosi,
butyri, oxygalaktos, lactis et aquae; horumque aqua in terra ex-
31. optatum erit. Exsecratione afflicti oceani septem terram, septem
insulas complectentem, cinxerunt filii omnes, matrem fratresque
32. lugentes. Valdeque flevit bona, filiorum seiunctione perturbata;
33. stuporem ingressa est sollicitudine propter filios et maritum. Hanc
in moeroris oceanum demersam cognoscens Râdhae maritus, ite-
34. rum eam adiit, expanso vultus loto. Harem conspiciens reliquit
moerorem fletumque, et, conspecto amato, in gaudii oceanum

चकार श्रीहरिं क्रोडे विरजा तु स्मरातुरा ।
तां च पुत्रपरित्यक्तां हरिस् तुष्टो बभूव ह ॥ ३५ ॥
वरं तस्यै ददौ प्रीत्या प्रसन्नवदनेक्षणः ।
कान्ते नित्यं तव स्थानम् आगमिष्यामि निश्चितम् ॥ ३६ ॥
यथा राधा तत्समा त्वम् भविष्यसि प्रिया मम ।
पुत्रान् द्रक्ष्यसि नित्यं त्वम् मद्वरस्य प्रभावतः ॥ ३७ ॥
इत्य् उक्तावन्तं श्रीकृष्णं वसन्तं विरजान्तिके ।
दृष्ट्वा राधावयस्याश् च कथयामासुर् ईश्वरीम् ॥ ३८ ॥
श्रुत्वा रुरोद सा देवी सुष्वाप क्रोधमन्दिरे ।
एतस्मिन् अन्तरे कृष्णो जगाम राधिकान्तिकम् ॥ ३९ ॥
स तस्थौ राधिकाद्वारे श्रीदाम्ना सह नारद ।
रासेश्वरी हरिं दृष्ट्वा रुष्टो वाचा प्रियम् पुरः ॥ ४० ॥

---

35. demersa est. Recepitque Harem in gremium Viraja, amore aegra,
36. eaque, filiis orba, oblectatus est Haris. Gratiam illi dedit libenter, benevolo vultu intuens: „amata, profecto semper locum tuum
37. aggrediar. Aeque ac Râdhâ, eidem similis, tu dilecta mihi eris;
38. filios semper videbis, gratiae meae praestantia." Sic loquentem Krishnum, habitantem apud Virajam, cum vidissent Râdhae ami-
39. cae, narraverunt dominae. Quo audito flevit dea, dormivitque in
40. irae domicilio. Eodem momento Krishnus adiit Râdham, stetitque ad januam Râdhae una cum Dâmane, o Nârade. Râdha,
41. Harem videns, irata invisum allocuta est: „Heus tu in bovum

मत्तो बहुतराः कान्ता गोलोके सन्ति हे तव ।
याहि तासां सन्निधानम् मया ते किम् प्रयोजनम् ॥ ४१ ॥
विरजा प्रेयसी कान्ता सरिद्रूपा बभूव ह ।
देहं त्यक्ता मम भयात् तथा ऽपि यासि ताम् प्रति ॥ ४२ ॥
तत्तीरे मन्दिरं कृत्वा तिष्ठ तिष्ठ च याहि ताम् ।
नदी बभूव सा त्वं च नदो भवितुम् अर्हसि ॥ ४३ ॥
नदस्य नद्या सार्द्धं च सङ्गमो गुणवान् भवेत् ।
स्वजातौ परमा प्रीतिः शयने भोजने सुखात् ॥ ४४ ॥
देवचूडामणेः क्रीडा नद्या सार्द्धम् अहो बत ।
महाजनः स्मेरमुखः श्रुत्वा सद्यो भविष्यति ॥ ४५ ॥
ये त्वां वसन्ति सर्वेशं ते किं जानन्ति त्वन्मनः ।
भगवान् सर्वभूतात्मा नदीं सम्भोक्तुम् इच्छति ॥ ४६ ॥

---

coelo plures, quam me, habes amatas; ad eas accede, quid tibi
42. mecum negotii? Viraja cara, dilecta, in fluvii formam abiit, cor-
43. pore relicto me timens; nihilominus tu illam adis. Ad eius ripam
domum exstrue ibique mane; adi illam! ipsa fluvia facta est, atque
44. te fluvium fieri oportet. Fluvii cum fluvia congressus prosper erit.
Quisque ex genere suo maximam voluptatem percipit in decum-
45. bendo et epulando. Quicunque dei gemma cristati voluptatem
ex fluvia perceptam audierit, nae! illius facies efflorescet sicut lo-
46. tus. Qui ripam tuam accolunt, omnipotentis, num hi mentem
tuam noverunt? Almus iste, omnium animantium animus, cum

इत्य् उक्त्वा राधिका देवी विरराम रुषान्विता ।
उत्तस्थौ भूमिशयनाद् गोपीलक्षसमन्विता ॥४७॥
काश्चिच् चामरहस्ताश् च काश्चित् सूक्ष्मांशुकाकराः ।
काश्चित् ताम्बूलहस्ताश् च काश्चिन् मालावराकराः ॥४८॥
वासितोदकराः काश्चित् काश्चित् पद्मवराकराः ।
काश्चित् सिन्दूरहस्ताश् च काश्चित् कुङ्कुमवाहिकाः ॥४९॥
काश्चिद् वारकहस्ताश् च काश्चित् कज्जलवाहिकाः ।
वेणुवीणाकराः काश्चित् काश्चित् कङ्कतिकाकराः ॥५०॥
काश्चिद् श्रावीरहस्ताश् च पत्रहस्ताश् च काश्चन ।
सुगन्धितैलहस्ताश् च काश्चन प्रेमदोत्तमाः ॥५१॥
करतालकराः काश्चिन् मधुहस्ताश् च काश्चन ।
काश्चिन् मृदङ्गमुरजमुरलीतालकारिकाः ॥५२॥

---

47. fluvia coire cupit!" Quae cum dixisset Râdha dea, cessavit furore repleta, surrexitque e terrae cubili, bubulcarum *laksho* circum-
48. data; quarum aliae muscaria tenentes, aliae tenues vestes gerentes,
49. aliae betulam, aliae pulcherrimas coronas; aliae odoratam aquam, aliae pulcherrimos lotos, aliae minium, aliae crocum, aliae fragrantia
50. gramina; aliae collyriis illitae, aliae eximias tibias citharasque te-
51. nentes, aliae pectines; aliae vasa, aliae odorata olea, maximum
52. gaudium afferentes, aliae manibus modos indicantes, aliae mel
53. gerentes, aliae tympanis et tibiis modulantes; aliae cantus peritae,

सङ्गीतनिपुणाः काश्चित् काश्चिन् नर्तनतत्पराः ।
क्रीडावस्तुकराः काश्चिन् मधुहस्ताश् च काश्चन ॥५३॥
सुधापात्रकराः काश्चिद् अङ्घ्रिपीठकराः पराः ।
वेशवस्तुकराः काश्चित् काश्चिच् चरणसेविकाः ॥५४॥
पुटाञ्जलिकराः काश्चित् काश्चित् स्तुतिपरा वराः ।
एवं कतिविधाः सन्ति राधिकापुरतो मुने ॥५५॥
वह्निर्देशस्थिताः काश्चित् कोटिशः कोटिशः सदा ।
काश्चिद् द्वारनियुक्ताश् च वयस्या वेत्रधारिकाः ॥५६॥
कृष्णम् अभ्यन्तरं गन्तुं न ददुर् द्वारसंस्थितम् ।
पुरः स्थितं तम् प्राणेशं राधा पुनर् उवाच सा ॥५७॥
ना 'नुरूपम् अत्यकथ्यम् अयोग्यम् अतिकर्षणाम ॥५८॥

---

aliae saltationi addictae, aliae oblectationis res gerentes, aliae mel;
54. aliae nectaris vasa, aliae scabella, aliae ornamenta gerentes, aliae
55. pedes venerantes; aliae manus implicantes, aliae laudibus eam
efferentes, eximiae. Sic varia agentes apud Râdham steterunt, o
56. sapiens; aliae extrinsecus stantes innumerae, aliae amicae ante ia-
57. nuam collocatae, fustibus armatae, Krishno, ianuam aggredienti,
introitum non concesserunt. Quem vitae dominum, a fronte stan-
58. tem, Râdha iterum allocuta est, sermone haud aequo, infando,
insolenti, acerbo.

॥ राधिकोवाच ॥

हे कृष्ण विरजाकान्त गच्छ मत्पुरतो हरे ।
कथं चलसि मां लोल रतिचौरा तिलम्पट ॥५९॥
शीघ्रम् पद्मावतीं गच्छ रत्नमालाम् मनोहराम् ।
अथरां वनबालां वा रूपेणा प्रतिमां व्रज ॥६०॥
हे नदीकान्त देवेश देवानां च गुरोर् गुरो ।
मया ज्ञातो ऽसि भद्रं ते गच्छ गच्छ ममा श्रमात् ॥६१॥
शश्वत् ते मानुषाणां च व्यवहारम् च लम्पट ।
लभ ताम् मानुषीं योनिं गोलोकाद् व्रज भारतम् ॥६२॥
हे सुशीले शशिकले हे पद्मावति माधवि ।
निवार्यतां च धूर्तो ऽयम् अस्या त्र किम् प्रयोजनम् ॥६३॥
राधिकावचनं श्रुत्वा तम् ऊचुर् गोपिका हरिम् ।

Râdha inquit:

59. „Heus, Krishne, Virajae amate, abi a me, o Haris! Quomodo
60. lascivia me petis? libidinose, voluptatis fur, ganeo! Celeriter aggredere loto praeditam, gemmis coronatam, animum rapientem,
61. seu viliorem aliquam sylvae filiam adi, forma eximiam. Heus! fluviae amate, deorum domine, deorumque magistri magister, a
62. me iussus es, macte esto, egredere ex sede solitaria mea. Semper tu rebus humanis occupatus es, libidinose! ingredere uterum hu-
63. manum! e bovum coelo descende in Bharatum! Heus Susîla! Sasikala! Padmâvatis! Mâdhavis! arceatur inhonestus iste! huic quid

हितं तथ्यं च विनयं सारं यत् समयोचितम् ॥ ६४॥
काश्चिद् ऊचुर् इति हरिं गच्छ स्थानान्तरं क्षणम् ।
राधाकोपापनयने गमिष्यसि महेश्वरीम् ॥ ६५॥
काश्चिद् ऊचुर् इति हरिं क्षणं गच्छ गृहान्तरम् ।
त्वये व वर्धिता राधा त्वां विना कश् च रक्षति ॥ ६६॥
काश्चिद् ऊचुर् इति प्रेम्णा राधिकाया हरिम् मुने ।
क्षणं वृन्दावनं गच्छ मानापनयनावधि ॥ ६७॥
काश्चिद् इत्य् ऊचुर् ईशं च परीहासपरं वचः ।
मानापनयनम् भक्त्या मानिन्याः कुरु कामुक ॥ ६८॥
काश्चनो ऽचुर् इती ऽशं तं याहि ज्ञायान्तरं तव ।
नो ऽनुपश्य फलं नाथ करिष्यामो यथो ऽचितम् ॥ ६९॥
काश्चनो ऽचुर् इति हरिं सस्मितम् पुरतः स्थितम् ।

---

64. heic negotii?" Râdhae voce audita, bubulcae Harem allocutae sunt sermone blando, vero, modesto, optimo, tempori conve-
65. niente. Aliae Krishno dixerunt: „statim aliud domicilium adeas;
66. ubi Râdhae ira ablata erit, redibis ad dominam." Aliae: „statim aliam domum intra! a te Râdha aucta est, sine te quis eam tue-
67. tur?" Aliae Râdhae benevolentia sic allocutae sunt Harem: „statim in Vrindarum sylvam proficiscere usque ad sedationem irae."
68. Aliae sic dominum allocutae sunt sermone acerbo: „iram iratae
69. adoratione aufer, libidinose!" Aliae sic dominum allocutae sunt: „alteram tuam feminam adi; noli mercedem exspectare, domine!

गत्वा समीपम् उत्थाय मानापनयनं कुरु ॥ ७० ॥
काश्चनो ऽचुर् इति प्राणनाथं गोप्यो दुरक्षरम् ।
कः क्षमः साम्प्रतं द्रष्टुं राधिकामुखपङ्कजम् ॥ ७१ ॥
काश्चनो ऽचुर् इति विभुं व्रज स्थानान्तरं हरे ।
कोपापनयने काले पुनरागमनं तव ॥ ७२ ॥
काश्चनो ऽचुर् इतीदं तम् प्रगल्भाः प्रमदोत्तमाः ।
वयं त्वां वारयिष्यामो न चेद् याहि गृहान्तरम् ॥ ७३ ॥
काश्चिन् निवारयामासुर् माधवम् प्रमदोत्तमाः ।
स्मितबन्धं च सर्वेशं स्वच्छम् अक्रोधम् ईश्वरम् ॥ ७४ ॥
गोपीभिर् वार्यमाणे च जगत्कारणकारणे ।
सद्यश् चुकोप श्रीदामा हरौ गेहान्तरे गते ॥ ७५ ॥

---

70. nos faciemus, sicut aptum erit." Aliae sic Harem allocutae sunt, ridentem, a fronte adstantem: „propius accede, surge, iram
71. aufer!" Aliae bubulcae sic vitae dominum acerba voce allocutae sunt: „cuinam nunc facultas est, Râdhae vultus lotum videndi?"
72. Aliae sic allocutae sunt principem: „aliud domicilium intra, o
73. Haris, ubi ira ablata erit, rediturus es." Aliae sic eum allocutae sunt, superbae, furore actae: „nisi a nobis arceri vis, aliam do-
74. mum intra." Aliae propulerunt Mâdhavum, furore actae, risu vinctum, omnipotentem, splendidum, irae expertem dominum.
75. Cum a bubulcis arceretur mundorum creator, subito Dâman ira
76. exarsit, Hare aliam domum ingresso. Iratus Dâman, rubicundo

कोपाद् उवाच श्रीदामा राधिकाम् परमेश्वरीम् ।
रक्तपद्मेक्षणो रम्भां रक्तपङ्कजलोचनाम् ॥ ७६ ॥

॥ श्रीदामोवाच ॥

कथं वदसि मातस् त्वं कटु वाक्यम् मदीश्वरम् ।
विचारणं विना देवि करोषि भर्त्सनं वृथा ॥ ७७ ॥
ब्रह्मानन्तेशधर्मेशं जगत्कारणकारणम् ।
वाणीपद्मालयामायाप्रकृतीशं च निर्गुणम् ॥ ७८ ॥
स्वात्मारामम् पूर्णकामं करोषि त्वं विडम्बनम् ।
देवीनाम् प्रवराणां च निरोधकस्य सेवया ॥ ७९ ॥
यस्य पादार्चनेनैव सर्वेषाम् ईश्वरी परा ।
तं न ज्ञानासि कल्याणि किम् अहं वक्तुम् ईश्वरम् ॥ ८० ॥

---

loto similibus oculis praeditus, allocutus est Râdham dominam, nympham, rubicundis oculis praeditam:

Dâman inquit:

77. „Quomodo tu, o mater, dominum meum acerbo sermone allo-
78. queris? inconsiderate, o dea, in vanum conviciaris. Brahmanis, Ananti, Sivi, Yami dominum, mundi creatorem, Sarasvatis, La-
79. kshmis, Mâyae, Prakritis dominum, qualitatum expertem; in se ipso quietum, amore plenum tu foede tractas. Cuius, deas optimas
80. coercentis, adoratione et pedum veneratione tu omnium domina es excelsissima, eum ignoras, o fausta. Quid equidem dicam do-

भ्रूभङ्गलीलया कृष्णः स्रष्टुं शक्तश्च च त्वद्विधाः ।
कोटिशः कोटिदेवीस् त्वं न जानासि च निर्गुणम् ॥ ८१ ॥
वैकुण्ठे श्रीहरेर् अस्य चरणाम्बुजमार्जनम् ।
करोति केशैः शश्वत् श्रीः सेवनम् भक्तिपूर्वकम् ॥ ८२ ॥
सरस्वती च स्तवनैः कर्णपीयूषसुन्दरैः ।
सततं स्तौति यम् भक्त्या न जानासि तम् ईश्वरम् ॥ ८३ ॥
भीता च प्रकृतिसारा सर्वेषां जीवरूपिणी ।
सततं स्तौति यम् भक्त्या तं न जानासि मामिनि ॥ ८४ ॥
स्तुवन्ति सततं वेदा महिम्नः षोडशीं कलाम् ।
कला ऽपि ते न जानन्ति तं न जानासि भामिनि ॥ ८५ ॥
वक्त्रैश् चतुर्भिर् यम् ब्रह्मा वेदानां जनको विभुः ।
स्तौति सेवां च कुरुते चरणाम्भोजम् ईश्वरि ॥ ८६ ॥

---

81. mino? Sola superciliorum contractione Krishnus creare valet innumeras deas, tibi similes, eumque qualitatum expertem tu haud
82. nosti. In Vaikuntho Lakshmis semper comis tergit Haris pedum lo-
83. tum, et devote colit. Quem dominum Sarasvatis hymnis, aures dulcedine oblectantibus, semper celebrat devote; eundem tu haud
84. nosti. Quem reverens Natura optima, omnium vitae forma praedita, semper celebrat devote, eundem tu haud nosti, superba!
85. Magnitudinis eius partem decimam sextam semper celebrant Vedi,
86. cunctas eius partes ignorant; eundem tu haud nosti, irata. Quem Brahman, quattuor faciebus, Vedorum genitor, dominus, celebrat,

शङ्करः पञ्चभिर् वक्त्रैः स्तौति यं योगिनां गुरुः ।
साश्रुपूर्णः सपुलकः सेवते चरणाम्बुजम् ॥ ८७ ॥
शेषः सहस्रवदनैः परमात्मानम् ईश्वरम् ।
सततं स्तौति भक्त्या च सेवते चरणाम्बुजम् ॥ ८८ ॥
धर्मः पाता च सर्वेषां साक्षी च जगताम् पतिः ।
भक्त्या यच्चरणाम्भोजं सेवते सततम् मुदा ॥ ८९ ॥
श्वेतद्वीपनिवासी यः पाता विष्णुः स्वयं विभुः ।
अस्यां शश्च तथा पी मं ध्यायते ऽनुक्षणम् परम् ॥ ९० ॥
सुरासुरमुनीन्द्राश्च च मनवो मानवा बुधाः ।
सेवन्ते न हि पश्यन्ति स्वप्ने ऽपि चरणाम्बुजम् ॥ ९१ ॥
क्षिप्रं क्रोधम् परित्यज्य भज पादाम्बुजं हरेः ।

---

87. et cuius pedum lotum veneratur, o domina; quem Sivus quinque faciebus, devotorum magister, celebrat lacrimas fundens, gaudii
88. horrore affectus, pedumque lotum veneratur; Sèshus, mille faciebus summum dominum semper celebrat, reverenterque pedum lo-
89. tum veneratur; et cuius pedum lotum veneratione et gaudio semper colit Yamus, regnator omnium et testis, mundorum
90. dominus; qui elephanto albo vehitur regnator Vishnus ipse princeps, huiusque (Krishni) pars, nihilominus hunc meditatur semper
91. altissimum. Suri, Asuri, anachoretarum principes, Manues, homines, sapientes, quamquam non videntes, in somno etiam pedum
92. lotum venerantur. Celeriter ira relicta, cole pedum lotum Haris,

भ्रूभङ्गलीलामात्रेण सृष्टिसंहर्तुर् एव च ॥ ९२॥
निमेषमात्राद् ग्रस्यै व ब्रह्मणः पतनम् भवेत् ।
यस्यै व दिवसे ऽप्य् ग्रष्टाविंशती न्द्राः पतन्त्य् ग्रपि ॥ ९३॥
एवम् ग्रष्टोत्तरशतम् ग्रायुर् यस्य जगद्विधेः ।
त्वं वा कन्याश् च वा राधा मदीश्वरवशे ऽखिलम् ॥ ९४॥
श्रीदाम्नो वचनं श्रुत्वा केवलं कटु मुल्वनम् ।
सद्यश् चुकोप सा ब्रह्मन् उत्थाय समुवाच ह ॥ ९५॥
रासेश्वरी वहिर् गत्वा तम् उवाच ह निष्ठुरम् ।
स्फुरदोष्ठा मुक्तकेशी रक्ताम्भोरुहलोचना ॥ ९६॥

॥ राधिकोवाच ॥

रे रे ज्ञाल्म महामूढ श्रृणु लम्पटकिङ्कर ।

---

93. qui vel superciliorum contractione creationem delere valet. Eius sola nictatione Brahmanis ruina efficitur; cuius uno die duode-
94. tringinta Indri ruunt; cui, mundorum creatori, vita est centum et octo (aevorum?); tu, Râdha, et puellae omnino in domini
95. mei potestate estis." Dâmanis sermonem integrum, acerbum, cum audisset, subito illa irata, o Brâhmane, surgens locuta est.
96. Saltationis rectrix, foris egressa, acerbe eum allocuta est, trementibus labiis, rubore suffusis loti oculis.

Râdha inquit:

97. „Vae! Vae! vilissime, perturbate! audi, libidinosi serve! tu qui-

त्वं च जानासि सर्वार्थं न जानामि त्वदीश्वरम् ॥ ९७॥
त्वदीश्वरो ऽयं श्रीकृष्णो न ह्य् अस्माकं व्रजा ऽधम ।
जानासि जनकं स्तौषि सदा निन्दसि मातरम् ॥ ९८॥
यथा ऽसुरांश् च त्रिदशान् नित्यं निन्दन्ति सन्ततम् ।
तथा निन्दसि माम् मूढस् तस्मात् त्वम् असुरो भव ॥ ९९॥
गोप व्रजा ऽसुधीं योनिं गोलोकाच् च वहिर् भव ।
मया ऽद्य शप्तो मूढस् त्वं कस् त्वां रक्षितुम् ईश्वरः ॥ १००॥
रासेश्वरी तम् इत्य् उक्त्वा सुष्वाप विरराम च ।
वयस्याः सेवयामासुश् चामरै रत्नमुष्टिभिः ॥ १०१॥
श्रुत्वा च वचनं तस्याः कोपेन स्फुरिताधरः ।
शशाप तां च श्रीदामा व्रज योनिं व्रजिष्यसि ॥ १०२॥
मानुष्या इव कोपस् ते तस्मात् त्वम् मानुषी भुवि ।

---

98. dem omnia nosti, ego vero haud novi dominum tuum. Nam dominus tuus iste, Krishnus, non aeque noster dominus est; apage,
99. vilissime! patrem nosti et celebras, semper spernis matrem. Sicut Asuri semper spernunt coelicolas, sic tu perturbatus me spernis;
100. quare tu Asurus evade. Ingredere, bubulce, uterum infaustum, atque e bovum coelo egredere. A me hodie exsecratione affectus
101. es; quis te servare valebit?" Quem sic allocuta Râdha stupuit,
102. cessavitque; amicae eam veneratae sunt muscariis gemmeis. Sermone eius audita, ira trementibus labiis, Dâman hanc etiam ex-
103. secratus est: „apage, uterum ingredere. Ira tibi est, quasi

भविष्यसि न सन्देहो मया शप्ता त्वम् अर्थिके ॥१०३॥
छायया कलया चा ऽपि परग्रस्ता कलङ्किनी ।
मूढा रायाणपत्नी त्वां वक्ष्यन्ति जगतीतले ॥१०४॥
रायाणः श्रीहरेर् अंशो वैश्यो वृन्दावने वने ।
भविष्यति महायोगी राधाशापेन गर्भजः ॥१०५॥
गोकुले प्राप्य तं कृष्णं विहृत्य रसकानने ।
भविता ते वर्षशतं विच्छेदो हरिणा सह ॥१०६॥
पुनः प्राप्य तम् ईशं च गोलोकम् आगमिष्यसि ।
ताम् इत्य् उक्त्वा च नत्वा च स जगाम हरेः पुरः ॥१०७॥
गत्वा प्रणम्य श्रीकृष्णं शापाख्यानम् उवाच ह ।
आनुपूर्व्या च तत् सर्वं रुरोद च भृशं व्रजन् ॥१०८॥
उवाच तं रुदन्तं च गच्छन्तं धरणीतलम् ।

---

humana esses, quare humana sine dubio evades in terra, a me
104. exsecratione affecta, avida! Umbra et lunae orbe devorata, foeda,
105. perturbata Râyâni uxor; sic te appellabunt in terra. Râyânus,
106. Haris portio, Vaisyus in Vrindarum sylva erit, devotissimus, Râdhae
exsecratione ex utero natus. In bubulcorum familia hunc Krishnum
adepta, ambulans in amoena sylva, per seculum tibi ab Hare erit
107. seiunctio. Rursus dominum illum nacta, reverteris in bovum
coelum." Hanc sic allocutus, inclinato corpore, Harem adiit.
108. Krishnum aggressus, veneratus, exsecrationem narravit, et omnia
109. illa, ordine, valdeque flevit, abiens. Flentem illum, descenden-

न जेता ते त्रिभुवने ह्यू असुरेन्द्रो भविष्यसि ॥१०९॥
काले शङ्करशूलेन देहं त्यक्त्वा ममा ऽन्तिकम् ।
आगमिष्यसि पञ्चाशद्युगे ऽतीते ममा ऽशिषा ॥११०॥
श्रीकृष्णस्य वचः श्रुत्वा तम् उवाच शुचा ऽन्वितः ।
वद्भक्तिर् अहितम् मां च कदाचिन् न करिष्यसि ॥१११॥
इत्य् उक्त्वा श्रीहरिं नत्वा जगाम स्वाश्रमाद् बहिः ।
पश्चाज् जगाम सा देवी रुरोद च पुनः पुनः ॥११२॥
क्षमस्व वत्से ऽत्य् उच्चार्य विललाप भृशं सती ।
स एव शङ्खचूडश् च बभूव तुलसीपतिः ॥११३॥
गते श्रीदाम्नि सा देवी जगामे ऽश्वरसन्निधिम् ।
सर्वं निवेदयामास हरिः प्रत्युत्तरं ददौ ॥११४॥
शोकातुरां च तां कृष्णो बोधयामास प्रेयसीम् ।

---

tem iu terram, allocutus est (Krishnus): „Nou victor tibi erit in
110. tribus mundis; Asurorum princeps evades. Deinde, Sivi hasta
corpus relinquens, ad me veuies, quinquaginta aevis transactis,
111. mea benedictione." Krishni sermone audito, moerore afflictis
respondit: „Tibi sit veneratio! nunquam tu inimice mecum ages."
112. Sic allocutus Harem, inclinato corpore, ex sede eius egressus est.
113. Postea advenit dea, flevitque iterum iterumque. „Perfer, quaeso!"
sic locuta valde flevit pulchra. Ille quidem Sankhachûdus, Tulasis
114. maritus factus est. Dâmane profecto, dea advenit ad dominum,
115. omniaque narravit; cui Haris responsum dedit. Vexatamque illam

शङ्कचूडश् च कालेन सम्प्राप पुनर् ईश्वरीम् ॥११५॥
राधा जगाम धरणीं वाराहे हरिणा सह ।
वृकभानगृहे जन्म ललाभ गोकुले मुने ॥११६॥
इत्य् एव कथितं सर्वं श्रीकृष्णाख्यानमङ्गलम् ।
सर्वेषां वाञ्छितं सारं किम् भूयः श्रोतुम् इच्छसि ॥११७॥

इति द्वितीयः सर्गः

---

dolore, amatam, consolatus est Krishnus. Sankhachûdus post ali-
116. quod tempus rursus nactus est dominam. Râdha in terram de-
scendit, apro vecta, una cum Hare, originemque nacta est in
117. Vrikabhâni domicilio, in bubulcorum familia, o sapiens. Sic
utique narrata est salutaris illa de Krishno fabula, omnibus ex-
optata, optima; quid porro audire optas?

